

از : محمد حسین تسبیحی

دیدار از

کتابخانه‌های پاکستان

-۱۰-

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

کتابفروشی علمیه اسلامیة، جامع مسجد نیو تاؤن، خیابان
جمشید، کراچی - ۵

این کتابفروشی در مدرسه عربیه اسلامیة در جامع مسجد نیو تاؤن قرار دارد. مالک آن آقای حاج عبدالننی افغانی است و اصلاً افغانستانی و اهل شهر قندهار است و در قندهار کتابفروشی و انتشارات دارد. در کتابفروشی از انواع کتب چاپی افغانستان و نسخ خطی که اکثر آنها در نقاط مختلف افغانستان (بدخشان، هرات، غزنی، کابل، قندهار) کتابت و یا تألیف شده بود موجود بود. مدت سه روز در این کتابفروشی به جستجو پرداختم و از میان نسخ خطی ۲۰۴ نسخه را مطالعه کردم، هنگام تهیه فهرست نویسی،

آنها سر ناسازگاری پیش آورد اجازه نداد آنها را فهرست کنم .

***

مرکز کتاب (بوک لند) خیابان بندر ، کوچه هرمزجی کراچی

این کتابفروشی وابسته به دومرکز انتشاراتی و چاپ بزرگ در کراچی است به نامهای « پروموس پاکستان » و « لیبرتی پرس » یعنی « چاپخانه پاکستان » و « چاپخانه آزادی » مالکان این کتابفروشی و دو چاپخانه آقای شیخ محمد حسین خراسانی و شیخ محمد صادق خراسانی هستند و اصل آنها از ناحیه کدکن خراسان است و ایرانی الاصل هستند و بسیار به ایرانی بودن خود افتخار می کنند و می نازند .

مرکز کتاب یا بوک لند در یک بنایی قرار دارد در خیابان بند کوچه هرمزجی یا هر مسجی و اصولاً از بیست سال پیش آنرا بسته اند اما بواسطه شهرت آن ، باز هم مردم مخصوصاً محققان و دانشمندان مراجعه می کنند و از آن کتاب می خریدند .

***

کتابفروشی رویال (رویال بوک کمپانی) صدر ، کراچی

در این کتابخانه انواع کتب چاپی عربی و فارسی از چاپهای جدید - آباد دکن و نولکشور موجود است . مالک آن چون متوجه شده که فروش این نوع کتابها بازار گرمی ندارد ، کتب چاپ قدیم را در انبار ریخته و در عوض کتب چاپ جدید مخصوصاً به زبان انگلیسی را در قفسهها چیده و عرضه داشته است .

***

حیدرآباد سند :

البته در شهر کراچی کتابفروشیهای دیگر هم موجود است ، مانند : کتابفروشی و انتشارات فیروز سنز ، کتابفروشی رنگ محل ، کتابفروشی نمازی و چندین کتابفروشی دیگر که کاروبار آنها در امور

انتشاراتی و کتابفروشی اردو و انگلیسی متمرکز است .
 پس از کراچی بسوی حیدرآباد سند روان گشتم و پس از سکونت در
 محلی مناسب بنام « مهمانخانه فارن » بسوی کتابخانه‌ها و کتابفروشی‌ها روی
 آوردم بدین شرح :

کتابخانه انجمن ادبی سند (سندی ادبی بورد)

انجمن ادبی سند در شهر حیدرآباد سند در سال ۱۹۵۱ میلادی تأسیس
 شده است . نخست در کراچی بود . هدف آن تحقیق در ادبیات و زبان سندی
 است و آن زبانهایی که در سندی اثر گذاشته‌اند . مانند فارسی ، عربی ،
 اردو . دولت هر سال ۱۰۰۰۰۰ روپیه می‌دهد که فقط کتابهای عربی و فارسی
 و سندی را چاپ و نشر بدهد . تاکنون ۳۵۳ کتاب چاپ و نشر کرده است .
 ۱۶۰ کتاب سندی ، ۲۷ کتاب فارسی ، ۶ کتاب عربی ، ۶ کتاب انگلیسی
 ۵ کتاب اردو .

این کتابخانه در محل انجمن ادبی سند و در بنایی بزرگ بنام « امین
 منزل » واقع شده است که اصل منزل از شخصی بنام « امین » است و او همه
 گونه مساعدت و کمک به انجمن ادبی سندی می‌کند .
 در حدود ده هزار مجلد کتاب چاپی که اکثر آنها را خود انجمن
 منتشر کرده است در قفسه‌های آن موجود است و از آن میان تقریباً ۳۰۰
 نسخه خطی عربی و فارسی و سندی و اردو است .
 بعضی از این نسخ کمیاب و شاید منحصر بوده باشد . نام چند نسخه را
 یادداشت کردم بدین شرح :

- ۱- تفسیر قرآن شریف به زبان سندی و فارسی .
- ۲- جامع‌العلوم تألیف ابوعبدالله علاءالدین بن علی بن اشرف بن سعد
 بن علی القریشی الحسینی ، تاریخ تألیف ۷۸۲ هـ ، ق . تاریخ کتابت ندارد
 نشر فارسی آن کهن ۱۸۴ علم را شرح داده . اول « علم قرائت » و آخر
 « علم انابت » است .

- ۳- مجموعه (گلشن راز ، مثنوی شیخ عطار ، حسنات العارفين) .
 ۴- بیاض فارسی که در آن رقعات و یادداشتهایی از « شهباز قلندر »
 داشت .

کتابخانه آقای دکتر نبی بخش خان بلوچ ، محوطه دانشگاه قدیم سند ، حیدرآباد سند

این کتابخانه قدمت خاندانی دارد و اکنون آقای دکتر نبی بخش خان بلوچ مالک آن است و برکتب چاپی و خطی آن افزوده است و لیکن بعلمت جایجا شدن کتابخانه ، امکان دیدار همه کتابها را نیافتم و آنگونه که آقای دکتر بلوچ می گفت تقریباً ۱۰۰۰ جلد چاپی و ۱۰۰ نسخه خطی در قفسه - های آن موجود است . اکثر کتابهای چاپی انگلیسی و سندی و بعضی به فارسی و عربی است ، اما بیشتر نسخه های خطی فارسی و سندی و برخی به عربی است . نام چند نسخه خطی را یادداشت کردم :

۱- هزلیات به زبان فارسی که در « هاله » از روستای سند نوشته شده است .

۲- رشحات الفنون تألیف الامین الدین خان بن سید ابوالمکارم بن امیر خان الحسینی الهروی .

۳- وامق و عذرای نامی اصفهانی ، مذهب و لوح دار و منقش .

۴- خسرو شیرین نامی اصفهانی ، مذهب و لوح دار و منقش .

۵- دیوان ولید بن یزید (عربی) ، نسخه منحصر بفرد که آنرا « العزیز الیمنی » تحقیق کرده و اشعار آنرا با « الاغانی » مقابله کرده است .

۶- دقایق الحقایق تألیف احمد رومی خلیفه مولانا جلال الدین رومی تألیف ۷۲۲ ه ق .
 (ادامه دارد)